

BOLIGFORHOLD

I Polakloven fra 1908 blev der stillet krav til indretningen af arbejderboliger. Indtil da havde forholdene på polakkaserne ofte været meget simple.

Der findes flere fortællinger om polske arbejdere, der boede i boliger uden vinduer, uden køkken eller i værelser fyldt med rotter. Polakkaserne var udelukkende bygget til at huse polakkerne i arbejdsæsonen – dvs. fra april til november. Derfor var der ofte ikke opvarmning i husene. Det blev et problem efter 1914, hvor polakkerne pga. Første Verdenskrig fik tilbudt vinterkontrakter.

En polsk arbejder, Tekla Jakobik, boede i en kaserne uden kakkelovn, og uden ruder i vinduerne. Der var et gammelt komfur med fast plade, og brændslet, der blev anvist, var grøntop fra fældede træer, dvs. af dårlig kvalitet.

"Det var lovet os, at huset skulle blive gjort i stand, men der gik fire efterårs- og vintermaaned, før der sket nogen forbedring. Vi frøs, saa det var en jammer" fortæller hun.

Det hårde arbejde

De dårlige boliger betød hårde arbejdsforhold. Pigerne arbejdede i både regn og pløje med at grave roer op, og ved aftenstide blev tøjet hængt op til tørre, men uden opvarmning blev tøjet ikke tørt. Næste morgen måtte det våde og klamme tøj på igen til en ny arbejdsdag.

Tekla Jakobik fortæller:

"Vi blev sat til at grave dæmning, og vi havde i huset ingen mulighed for at faa tøjet tørret fra dag til dag. Derfor maatte vi gaa i det vaade tøj. Paa fødderne havde vi

træsko, men de blev paa faa minutter fyldt med ler, saa vi maatte vinterdage barfodet grave dræningsgrøfter fra 6 morgen til kl. 18."

Vinterarbejdet var nemlig forefaldende arbejde og kunne derfor være hvad som helst af praktisk arbejde.

Boliglovgivning

I 1906 foretog Indenrigsministeriet en undersøgelse af polakkernes boligforhold, og kunne konstatere, at de mange steder lod noget tilbage af ønske. Året efter foretog også fagbevægelsen en undersøgelse som forarbejde til Polakloven, der blev vedtaget i 1908.

I Polakloven blev der stillet krav til arbejdernes boligforhold i de såkaldte kaserner. Det blev bestemt, at boligen skulle være tør og med tilstrækkelige vinduer, der kunne åbnes for at skaffe udluftning. Der skulle være let adgang til godt drikkevand, afløb og renholdte lokummer. Kasernen skulle have et køkken med ovn, et spiserum og soverum i overensstemmelse med antallet af beboere. Hvis der var mere end 20 beboere, skulle der indrettes en særskilt sygestue.

Hver for sig og ikke i køjesenge

Ugifte mænd og kvinder skulle have adskilte soverum, og ægtepar skulle have eget værelse. Sengene måtte ikke være til mere end to personer, og sengesteder måtte ikke placeres over hinanden. På den måde imødegik man brugen af køjesenge, der mange steder tidligere havde været almindeligt for at spare plads. Antallet af sovende skulle afstemmes efter rummets størrelse, og der skulle være tilstrækkeligt med vinduer.

I februar 1909 blev kravene yderligere specificeret. Hver person skulle have min. 5,41 m³ – dog 4,64 m³ i eksisterende bygninger. Lofthøjden skulle mindst være 2,51 m, korridorer skulle have en bredde på min. 1,41 m. og vinduesarealet skulle min. svare til 1/20 af gulvfladen.

Hjalp det?

I årene efter vedtagelsen af Polakloven viser indberetninger fra politiet til Indenrigsministeriet, at forholdene for polakkerne ikke blev forbedret lige hurtigt alle steder. For eksempel blev der indberettet 80 ud af i alt 702 arbejdssteder på Lolland-Falster i 1911. Heraf handlede 55 indberetninger om mangelfulde boligforhold. Det blev dog hurtigt bedre. I 1912 var der 33 indberetninger fra Lolland-Falster – hvoraf kun 7 handlede om boligforhold. I 1920-21 var der 24 sager på Lolland-Falster og ingen på Sjælland. Lovgivningen havde altså tilsyneladende effekt.

I Polakloven fra 1908 blev der stillet krav til indretningen af arbejderboliger. Indtil da, havde forholdene i polakkasernerne oftest været meget simple.

Regler fra 1909 foreskrev, at vinduerne skulle svare til minimum 1/20 af gulvarealet i polakkasernen. Foto: Museum Lolland Falster

I adskillige polakkaserner blev indrettet husaltre, hvor de omrejsende katolske præster foretog andagter. Foto: Orupgård polakkaserne. Museum Lolland Falster.